

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Аллахвердієвої Ірини Валеріївни на тему: «Розвиток страхування у системі формування соціально-економічної безпеки регіону», представлену на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 – Економіка (галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки)

1. Актуальність теми дослідження

В сучасних умовах для України суттєво підвищуються ризики і загрози безпеці людини, розширюються масштаби їхніх можливих наслідків. Невід'ємною частиною розвитку та регулювання соціально-економічних процесів в світі є страхування. Належний розвиток страхування в країні здатний не тільки компенсувати витрати ринкової економіки, а й стимулювати її розвиток, надаючи їй соціально-орієнтований характер, а також мати важливу стратегічну роль у соціально-економічних перетвореннях країни. У зв'язку з цим проблеми забезпечення соціально-економічної безпеки нині доцільно розглядати в контексті страхування. Виходячи з вищезазначеного, дисертаційну роботу Аллахвердієвої І.В., яку присвячено питанням розвитку страхування у системі формування соціально-економічної безпеки регіону, слід вважати дослідженням, що вирішує актуальне наукове та практичне завдання.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами

Дисертаційна робота пов'язана з планами науково-дослідних робіт Миколаївського національного аграрного університету за темами:

«Розвиток страхової екосистеми України в умовах структурних трансформацій» (0121U109253), в межах якої дисертантом розроблено стратегію розвитку страхового ринку в умовах трансформаційних змін, обґрунтовано практичні рекомендації щодо протидії страховому шахрайству в сучасних умовах діяльності українських страхових компаній та на основі міжнародного досвіду внесено пропозиції щодо можливості створення в

Україні інституту страхового омбудсмена);

«Формування потенціалу місцевого розвитку територіальних громад» (0121U114744), під час виконання якої дисертантом удосконалено алгоритм комплексного оцінювання соціально-економічної безпеки регіону з використанням інтегрального показника та уточнено систему показників-індикаторів в розрізі її виробничої, соціально-економічної, зовнішньоекономічної, інвестиційно-інноваційної, соціальної, фінансової та екологічної складових.

Дисертаційна робота відповідає першому пріоритетному напрямку розвитку науки і техніки на період до 2023 року – фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави (ст.3 Закону України «Про пріоритетні напрями науки і техніки» від 11 липня 2001 року № 2623ІІІ), базується на положеннях Національної доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» (схваленої Указом Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019), відповідає завданням і цілям, визначених у Білій Книзі НБУ «Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні» (Національний банк України, 2020 р.) та Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року (затвердженої рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 27.12.2019 р. №797).

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, представлених у дисертації, їх достовірність і новизна

Оцінка обґрунтованості та достовірності результатів, висновків та рекомендацій дисертації сформована на підставі аналізу теоретичного базису дослідження, використання методів дослідження, інформаційної основи та міри апробації результатів дисертаційної роботи.

До формування теоретичної частини дисертації увійшли відомі та визнані в економічній науці положення економічної теорії та економіки регіону,

соціально-економічної безпекології, страхування, наукові праці вітчизняних та закордонних учених за темою роботи. Теоретичний базис дисертації відповідає меті та темі дослідження.

Для вирішення мети дисертаційної роботи використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, які апробовано у практиці наукових досліджень. Зокрема, у роботі використано: абстрактно-логічний – для обґрунтування мети дослідження та для формулювання висновків, рекомендацій; монографічний – для узагальнення міжнародного та вітчизняного досвіду щодо протидії страховому шахрайству у сучасних умовах діяльності страхових компаній України та забезпечення процесу захисту прав споживачів страхових послуг; метод теоретичного узагальнення – для формулювання власного підходу до розуміння понять «безпека», «економічна безпека», «соціальна безпека», «соціально-економічна безпека»; метод порівняльного аналізу – для зіставлення основних показників соціально-економічного розвитку регіону та діяльності страхових компаній, для здійснення порівняльної характеристики основних моделей фінансового омбудсмена різних країн, для порівняння стану соціально-економічної безпеки регіону різних періодів; порівняльно-правовий метод – для визначення особливостей нормативно-правової бази інституту фінансового омбудсмена в розвинених країнах та розгляду окремих положень українського законодавства щодо закріплення правового статусу страхового омбудсмена; графічний – для наочного відображення результатів дослідження.

Інформаційне забезпечення становили нормативно-правові акти України; статистичні матеріали Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Миколаївській області; інтернет-ресурси; монографічні, періодичні та довідкові публікації; матеріали звітності спеціалізованих організацій різних країн.

Достовірність результатів дослідження підтверджується їх апробацією за результатами виступів на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Отже, теоретичний базис дисертаційної роботи Аллахвердієвої І.В., інструментарій дослідження, інформаційна база та міра апробації результатів дисертаційної роботи виступають аргументами на користь достовірності та обґрунтованості представлених у ній результатів.

Дисертаційна робота Аллахвердієвої І.В. містить сукупність результатів, що мають наукову новизну. Основні наукові досягнення автора конкретизовані у наступних елементах новизни:

1. Автором обґрунтовані методологічні підходи щодо формування інституту страхового омбудсмена в Україні як альтернативної платформи розгляду справ потерпілих страхувальників та визначені переваги його впливу на формування соціально-економічної безпеки регіону (зміцнення матеріального становища застрахованого населення, зростання інвестицій в бізнес для підтримки пріоритетних галузей економіки; підтримка соціальної стабільності населення, яке потребує соціального захисту) (С.139-143).

2. Дисертанткою удосконалено алгоритм комплексного оцінювання соціально-економічної безпеки регіону з використанням інтегрального показника, який базується на системі показників-індикаторів в розрізі її виробничої, соціальної, економічної, зовнішньо-економічної, інвестиційно-інноваційної, фінансової та екологічної складових (С.49-53 дисертації).

3. В дисертаційній роботі удосконалено концептуальну модель формування страхового ринку, яка базується на врахуванні реалізації інтересів всіх груп стейкхолдерів (держави (в частині регулювання та контролю); регіону (в частині впливу на соціально-економічну безпеку); громадян (в частині якості отримуваних страхових послуг та забезпечення захисту прав страхувальників); бізнесу (в частині розширення діяльності страхових компаній)) та використанні інформаційно-технологічних інновацій з метою досягнення синергетичного ефекту (С.33-35 дисертації).

4. Автором удосконалено системний підхід щодо забезпечення процесу захисту прав споживачів страхових послуг, який включає чотири складові: правове регулювання (механізм укладання договорів; розкриття інформації для

споживачів страхових послуг; компенсація завданих матеріальних та моральних збитків споживачам); механізм компенсацій (формування гарантійних фондів та схем, що спрямовані на зниження ризиків пов'язаних із страхуванням); інформаційне забезпечення (запровадження освітніх програм для споживачів); вирішення страхових спорів (можливість для споживачів контактувати з регуляторами ринків) (С.132-135 дисертації).

5. За результатами проведеного дослідження дістало подальшого розвитку трактування змісту поняття «соціально-економічна безпека регіону» як комплекс умов і факторів регіональної економічної системи, які забезпечують ефективний соціально-економічний розвиток регіону, раціональне використання його економічного потенціалу та досягнення інтересів території в межах національної економіки (С.30-31 дисертації).

6. Важливе значення має розроблена автором методика оцінки розвитку страхового ринку, яка складається з п'яти груп показників (І група – характеризують інституційний аспект; II група – характеризують обсяги страхових послуг; III група – характеризують структуру ринку; IV група – характеризують роль страхування в соціально-економічному розвитку регіонів країни; V – характеризують рівень концентрації ринку) (С.37-38 дисертації).

Отримані дисертантом наукові результати мають високий ступінь обґрунтованості, що підтверджується узагальненням достатньої кількості фундаментальних досліджень вітчизняних та закордонних вчених, використанням значного обсягу статистичної інформації, методичного забезпечення, широкою апробацією. Робота містить наукові результати, що достатньою мірою відповідають поставленим завданням та повною мірою відображені в дисертації. Усі елементи наукової новизни відзначаються деталізованим обґрунтуванням автора, логічною взаємопов'язаністю та в цілому відповідають обраній тематиці дисертаційного дослідження, з різних сторін вирішуючи поставлені наукові завдання, що у кінцевому підсумку дозволило досягти поставленої мети.

4. Практичне значення одержаних результатів

Запропоновані у дисертаційній роботі наукові рекомендації доведені автором до рівня їх практичного використання. Достовірність одержаних результатів підтверджується довідками про практичне впровадження пропозицій автора у: відділенні в м. Миколаїв приватного акціонерного товариства «Українська пожежно-страхова компанія» (довідка від 16.01.2023 р. №1/2023); Березанській селищній раді (довідка від 06.02.2023 р. №5/1/1-10/23); ТОВ «СП «Південна аграрно-експортна компанія» (довідка від 25.11.2022 р. №25-22); Миколаївському національному аграрному університеті (довідка від 07.02.2023 р. №06-01/133).

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота написана професійною науковою мовою з дотриманням логіки у порядку викладу тексту та характеризується цілісністю й завершеністю; зміст повністю розкриває мету й відповідає поставленим завданням наукового дослідження. Обсяг, структура та оформлення дисертаційної роботи відповідають встановленим вимогам щодо дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

6. Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях

Усі положення наукової новизни та основні результати дослідження Аллахвердієвої І. В. опубліковані у 13 наукових працях, а саме: 3 статті у наукових фахових виданнях України; 5 публікацій у виданнях, що входять до науково-метричної бази Scopus та 5 публікацій у матеріалах конференцій. Сформульовані у дисертації наукові результати, висновки, рекомендації та пропозиції належать особисто дисертанту, є його науковим доробком. Особистий внесок автора є достатнім.

Відповідно до п.8 Постанови КМУ № 44 від 12 січня 2022 року, враховано кількість 12,5 публікацій у яких висвітлені результати дисертаційної роботи.

Отже, обсяг та кількість наведених наукових публікацій, а також характеристики видань, в яких вони опубліковані, відповідають вимогам пп. 8,

9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44.

7. Відсутність порушення академічної доброчесності

Вивчення дисертаційної роботи, а також опрацюванням наукових публікацій, у яких висвітлені основні результати дисертаційної роботи Аллахвердієвої І.В. не встановлено порушень академічної доброчесності. Дисертаційна робота містить належні посилання на використані літературні та інформаційні джерела, використані методики досліджень, а також узагальнені ідеї, твердження, розробки, відомості, статистичні дані. Представлена дисертаційна робота є самостійною й оригінальною працею. Дисертантом дотримано норми законодавства про авторське право і суміжні права.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Автором виконано великий обсяг робіт в напрямку поставленої мети дисертаційного дослідження. Проте, мають місце окремі питання, які потребують уточнень, а саме:

1. У п 1.1. авторка наводить авторське бачення поняття «соціально-економічна безпека» і пропонує її розглядати як комплекс умов і факторів регіональної економічної системи, які забезпечують стабільний і ефективний соціально-економічний розвиток, раціональне використання економічного потенціалу регіону та досягнення інтересів території в межах національної економіки. Вважаємо, дане визначення значно б посилило б теоретичний внесок здобувачки, якби вона деталізували, які саме умови і фактори маються на увазі.

2. В п.1.3 запропонований алгоритм методики оцінки соціально-економічної безпеки регіону з використанням інтегрального показника, який дозволяє повною мірою врахувати вплив загроз на соціально-економічну безпеку регіону та оцінити її комплексно з використанням системи показників (с.49-53), проте варто було б ще запропонувати яким чином можна оцінювати

ефективність захисних заходів щодо соціально-економічної безпеки.

3. В п.2.2 проаналізовано стан розвитку вітчизняного ринку страхових послуг (с.85-95), проте робота виграла, якщо було б проаналізовано стан розвитку страхового ринку за системою показників, представленою в п.1.2 (с.37).

4. Автором доведено, що в умовах глобалізації та трансформаційних змін основними чинниками розвитку страхового ринку є економічна нестабільність, підвищення нормативних вимог, природні ризики та зниження прибутку від інвестицій (с.108-110). Разом з тим, доречно було б дослідити як ці чинники одночасно впливають і на розвиток страхового ринку так і формування соціально-економічної безпеки регіону.

5. Соціально-економічна безпека держави складається з безлічі загроз економічній безпеці регіонів. Україна, наразі, вже має досвід формування економічної безпеки на державному рівні. А ось відсутність подібної практики на місцевому рівні сьогодні є серйозною проблемою. Робота б виграла якби авторка розглянула це питання у своєму дисертаційному дослідженні.

9. Загальний висновок

Подана до захисту дисертаційна робота Аллахвердієвої І.В. «Розвиток страхування у системі формування соціально-економічної безпеки регіону» є завершеною оригінальною науковою працею, виконаною в науковому стилі, яка має теоретичну та практичну цінність. В роботі вирішено актуальне наукове завдання – обґрунтування теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій щодо розвитку страхування у системі формування соціально-економічної безпеки регіону. За об'єктом та предметом дослідження дисертаційна робота відповідає спеціальності 051– Економіка (галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки). Дисертаційна робота написана на актуальну тему і достатньо повно відображає сутність нового вирішення сформульованого наукового завдання. Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності. Наукові пропозиції дисертанта є обґрунтованими, логічно та зрозуміло викладеними, теоретично та практично

апробованими. Результати дисертаційної роботи доповідались автором і обговорювались на науково-практичних конференціях і відображені в наукових публікаціях. В цілому за своєю архітектонікою, змістом, наповненням та оформленням дисертаційна робота на тему «Розвиток страхування у системі формування соціально-економічної безпеки регіону» відповідає вимогам пп. 5, 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її автор – Аллахвердієва Ірина Валеріївна - заслуговує присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051– Економіка (галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, доцент,
завідувачка кафедри економіки та
підприємництва Одеського
національного університету
імені І. І. Мечникова

Ірина ЛОМАЧИНСЬКА

